

Kolláth György: (R)evolúció: a jogállam krédója /alap-változat!

Bevezető

A József Attila Alapítvány szerkesztésében az Orbán-kormány 3 éves tevékenységéről készülő kötet a „*Forradalom volt?...*” munkacímét viseli. Tanulmányom e főcím ellenpontját: **a jogállam(iság)** alakulását vizsgálja. 20 éves érlelődésének a folyamatát is: de főként a 2010-es évek elejétől most is tartó mélyrepülését elemzi. **Tézis-antitézis viszonya ez, korrekt szintézis nélkül.** Kevés dolog áll olyan távol egymástól, mint a **revolúció** és az **evolúció**. Ezek miliójét, ellentmondását, kapcsolatát, kilátásait bő egy ívnyi terjedelemben összegezem. Summázat azoknak, akik az első oldal nyomán döntenek el: végig olvassák-e a legutóbbi évek közjogi torzójának képét (magamat idézve, www.kollath.com, *Bundából átmeneti zakó*, NOL.hu 2012.12.31.) a lényeg dióhéjban: „*Nemzetközi bonmot: a halak nem látják a vizet. Igaz ez a többségi kormányerő vakságára nézve is. A 3. évben már minden „hal” harmadlagos frissességű. Apropó Petőfi: azért a víz az úr.*”

Munkám a jogról, mégsem elsősorban a jogászokhoz szól. Nem szörszálhasogató, definíció- vagy normaszövegszerű precizitásra, hanem lényeg-kiemelő és plasztikus megközelítésekre: jellemző attitűdök, trükkök és tények megállapítására és szemléltetésre törekszem. Néhol derűs jellemzés, ironikus megjelenítés is előfordul. A jó tréfa ugyanis karikírozva csattan és ül: ha legalább a felét igaznak, találónak, ill. komolyan lehet venni. Előnye, hogy általa hosszas magyarázatok és - az érthetőséget szolgáló, a hitelességet igazoló – levezetések, bizonyítások takaríthatók meg. Érti az olvasó, hogy mi a dörgés.

3 ilyen (képzelt, ám a közállapotainkra és a csúcs-közeli közbeszédre jellemző) **tréfa**. **1)** Hárítás, PR. *Kiszól a dadus a kertben játszó gyerekhez: -Viktorka, ne húzd a macska farkát! Süvít a válasz: -Én csak fogom, ő húzza!* **2)** Nemzetközi sajtótájékoztató, idegenbeli újságíró, tört magyarsággal kérdezi: *-Tábornok úr, igaz-e, hogy ön tette hidegre a jogállamot? Csípőből érkező gyors „válasz: -Nem igaz, Elnök vagyok, nem Tábornok!* **3)** Nemzetközi bulvárkacsa volt, hogy a maják naptárában tavaly le(hete)tt volna a világvége. Európai vicc, *hirdetés: 2012 – Világvége? Semmi probléma! Utazzék Magyarországra: most mennek vissza 80 évet az időben!*

Ilyen (operett- vagy bővli)ország látszik a közjogi viszonyok mérlegre tételekor (is).

Az elemzésem közjogi karakterű. Alkotmányjogi és hozzá illeszkedő, ám részleges közigazgatási jogi analízist készítek. Kerülöm a napi történések és ismétlődő bornírt jelenségek felszínes tálalását: miként a döntetlenre

játszás semleges és fűrészpor-ízű politológusi megközelítését is. Iparkodom az összefüggések, intézkedések objektív és szubjektív okait kutatni és interpretálni. Mellőzöm a táblázatok, halomba rendezett adatok szerepeltetését /pl. ama bizonyos 500 új törvény mennyiségi latolgatását, és a mintegy kéttucatnyi sarkalatos törvény súlyozását/ is. Nem idézek tételes jogot, mert a felemás, maradék-elvű jogállamiság hű képét nem - huszadrendű, átírható – resztlík alkotják. Bár fenntarthatatlannak és hetedízigen büntetőnek vélem az Alaptörvényben (AT) foglalt, s az annak folyamánként kialakult közjogi helyzetet, mégis itt csupán *a kritika (a diagnózis) szintjén és az abból feltétlenül következő változás-igény (az elemi terápia)* mértékében foglalkozom a korrekció témáival és válfajaival. Elsősorban a már ismertté vált elgondolások megvilágítására törekszem. **Pozitív jogi, korrekciós (kodifikálható!) elgondolásaim másutt kapnak helyet:** mivel idő előtti közlésük a parlamenti 2/3 részéről megelőző csapással való kiiktatásukat eredményezhetné. Dolgozatom a honlapomon megtalálható, 100 fölötti közjogi előadás, cikk és interjú, szaknyilatkozat sűrítménye: mindazt nem helyettesíti, nem írja felül.

Néhány definíció és más kiindulópont

Az enciklopédisták a fogalmak definiálásának nagy (egyesítő) erőt tulajdonítottak. Íme, két kulcs-fogalom megvilágítása: előbb azonban nem jogi, hanem általános, köznapi értelemben véve. Forrás a Magyar **Larousse Enciklopédia, melynek I. kötete** a 891. oldalán a **forradalom** kifejezést így interpretálja: *revolutio, főnév, latin eredetű, politikai és történeti kifejezés: A fennálló társadalmi rend(szer) erőszakos megdöntése és a társadalom gyökeres átalakítása, gyakran nemzeti szabadságharc v. népi felkelés (pl. az 1848-as forradalom, francia forradalom, kínai kulturális forradalom stb).* A kötet a legkülönfélébb forradalmak menetének és kulcs-személyiségeinek ismertetése után, a majdnem 6 teljes kolumna vége felé még oda dobja a *szexuális forradalom értelmezését is: a nemi étellel és a testiséggel kapcsolatos magatartás-formák megváltozása.* (Megjegyzés: itt már nevezetes történések és nevek nem olvashatók.) Lássuk ugyanígy az **Enciklopédia II. kötetének 286. oldalán a jogállam** tartalmát. Szikár tömörséggel mindössze ennyi található: *főnév, politikai kifejezés, Jogrendszeren alapuló állam.* Tiszta sor!

Bárki érti-érzi a két fogalom elemi különbségét. Az egyikben **a rend** és az annak **alapjait jelentő szabály(ozottság)** megdöntése, erőszakos felborítása vagy legalábbis annak rapid átalakítása: a *másikban* az előbbieket **alapként, értéként való tisztelete** és **betar(ta)tása** a lényeg. Miként a demokrácia és a diktatúra között, akként a *forradalom és/vagy a normákon nyugvó berendezkedés között sincs harmónia:* nincs tehát tartós, ésszerű,

működőképes, koherens és konzisztens közbülső megoldás. Átmenet térben és időben innen oda és vissza lehetséges: együttes és hatékony fennállásuk kizárható. Képletesen: nincs tengeralattjáró úrhajó.

*/E két, jól elhatárolható kulcs-fogalom összeolvasásától - revolúció v.s. evolúció - különböző szónoki túlzás, ill. egyéb szimbolikus beszéd jogállami forradalomról, bársonyos forradalomról, békés, ám gyökeres társadalom-átalakításról, pofon nélküli rendszerváltozásról, alkotmányos forradalomról stb. értekezni. Nincs ezekkel semmi baj – ebben a jelképes összefüggésben. Az EU vagy a régióinkbeli egyes szomszédjaink ellen vívott, netán még tovább vívandó nemzeti(ségi), ideológiai, s közjogi bekerítő függetlenségi, illetve (ultra)nacionalista szabadságharc és a belpolitikai fogyasztásra szánt **fülkeforradalom** azonban egészen más. Ti., ez utóbbiak már tudatosan fals és megtévesztő, alaptalanul szupremáciát, törvények feletti szabad kezét vindikáló és aránytévészto hatalmi göggel kreált kamu-dogmák./*

Komp-ország: műhibák a nagy, illetve az alap- összefüggésekben

Napjaink Magyarország a fenti szempontból is **komp-ország**. Másként, mint volt a 80-as, 90-es évek fordulóján, ám megint az. Meghatároz(hat)atlan, bizonytalan ugyanis, hogy mostanában az alkotmányos fundamentumokat tekintve hol állunk, merre tartunk, s végül mire juthatunk. Mik pl. az aktuális **állam- és jogfilozófia kivehető, konstans vonásai, alapértékei, tartós prioritásai?** Már és még - szerintem - **nincsenek ilyenek. (Hitelesítésül: például a „munkaalapú társadalom” mantrája e célra nyilvánvalóan alkalmatlan: ahhoz ui. minimum tervgazdasági modell szükségeltetnék. Láttuk: az milyen volt, s hová vezetett. Kampány-szlogenekre építő, egyszemélyes kútfő, igazi külső és belső kontroll nélkül mégis erre csak súlyos önértékelési és eszmei (zűr)zavar okán hivatkozik. Übü király „drámája” komikus, intő jel volna.)**

Többféle állam-koncepció sorjázott a 20-22 év alatt. A szabad(elvű), alapjogokat elsőrangú állami kötelességgel ígérő, mégse szavatoló, éjjeliőr közhatalomtól: a szociális piacgazdaság megálmodott, majd elvetélt (jóléti) államán át: a totalitárius gesztusokkal, igényekkel és megoldásokkal operáló jelenlegi rezsimig. Így **pozitív jelen- és jövőkép nem kristályosodik ki. Az mindvégig hiányzott és máig sincs olyan biztos bázis, melyre egy valóságos, eszázadi alkotmány épül(hetet)t volna. (Ez egyszersmind 2014-re szóló intő jel is!)**

Három út

Bajaink köztes, vegyes, ezért különösen súlyos állapotát, mélységét átfogó kitekintéssel is érzékeltetni lehet. A Föld több mint 200 országát

működésben tartani *alapvetően három módon* szokás. **1. A törvények uralmával, vagyis jogállamisággal.** Itt megszabják jó előre és kellő minőségben, ill. legitimációval a nagy közös „játékszabályokat”, s azoknak érvényt szereznek. Ám azokon kívül más kötelező elvárást nem raknak a társadalomra, a polgárookra. **2. A másik rezsim a felsőbbség diktatúrája, az államosított polgár alávetettsége,** melyben az uralkodó (többség?) rákényszeríti a mindenkori érdekét és akaratát az alul lévőkre. Ha vannak is törvények és jogok, azok gyakran látszat-értékűek, mert nem normatív ország-irányítás folyik, hanem egyedi direktívák szerinti. Az emberi jogok deklarációk, az egyén érdekét és jogát már a kisebb-nagyobb közösség szempontja és joga - a hangzatos, *flexibilis közérdek* - felülírja. Itt és ilyenkor a „bátyuska” nem sokat számít, belőle még fölösleg is akad. E szisztémának a félelem fenntartása, s az adminisztratív „megoldások” elsődlegessége a jele. *Másodrendű kérdés, hogy mindezt (fél)diktatúrának, demokráciának, kamukráciának vagy zsarnoki rezsimnek hívják-e.* **3. Végül, Európától rendre távolabb, de létezik olyan állami-társadalmi formáció is, melyben törzsek, klánok, hatalmi klikkek, katonai erőcsoportok próbálják kordában, ill. sakkban tartani az országot (és egymást). Uralják is annak egy-egy főbb területét, de nincs erejük, hitelük, módjuk egészséges és rendezett állam-formációt működtetni. Káosz és anarchia honol** sok területeken, mert teljes, legális és legitim ország-irányítás - főleg a végeken – képtelen kialakulni.

Ez a *káosz és anarchia ugyanakkor ott is felütheti a fejét*, ahol a centrális erőternek, irányítási szisztémának nincs ereje ideje, módja és kedve sem „függőlegesen” mindenért felelősséget viselni: politikailag és financiálisan helytállni a közügyek normális menetéért. Mármint, **2013 Magyarországra e három jelleg – joguralom, autokrácia és kaotikus szétesés – egyszerre nyomja rá a bélyegét: ha nem is azonos, kiporciózott 1/3-1/3 mértékben.** Ez egyfajta *közjogi Bermuda-háromszög*, melynek nem hogy a kezelése, de még a felismerése is késik. **A közjogi rendből és kapcsolatokból ui. nagyrészt már(a) kiveszett a joguralom:** ám kisebb-nagyobb mértékben, bár *torzulva fennmaradt a magánjogi viszonyokban.* Nyomul, tolakodik és erőlködik a félelemre is építő térhódítás (pl. konszolidáció: azaz megbocsátás helyett elbocsátás a főmenü). Így kezd teljessé és totalitáriussá válni a köz ügyeinek egy központ alá rendelése, s folyik közben a hatalom-megosztás eltüntetés. És mert ez a hatalom képesség és készség híján nem tud vertikálisan mindent átlátni, igazgatni, mozgatni, a több-ezernyi helyhatóság és más közösség mindennapjaiban a gazdátlanság, a fejetlenség, a megoldás-képtelenség a fősodor. Ilyenkor a pénzügyi és más, pl. szakpolitikai ellehetetlenülés időszakos megúsása,

egy PR-osan megbuherálható hatalmi túlélés a főfeladat. Távlatnak, egy egész országnak ez bizony sok is, meg bántóan kevés.

A 3 út közül **választani kell:** ez történt – helyesen – ’89-ben, s erre van szükség megint. E választás nem egy fő dolga, s érdemben sem tetszőleges. Önérdekű személyi megrögzöttséget, kényelmetlenséget, ambíciót pedig bűn rendszer-hibaként, s a megújítás kulcsaként eladni. **Következtetés:** nem csak kormányt, de **egynemű és következetes, európai ország- és állam-filozófiát is érdemes váltani 2014-ben. Különben, a margón, a stáblistán érezhető változás** ennél kevesebb volna: ami viszont az ország-méretű kijózanodáshoz, majd a minőségi megújításhoz, a közpolitika bizalmának a visszaszerzéséhez, az európaiság visszaállításához, s mindezzel a társadalmi megnyugváshoz nem lenne elég.

Visszakanyarodva a legutóbbi 2-2,5 évhez: a **semmiből, s nyers paraszti erőből** megform(ul)ázva mégis lett AT. Rá támaszkodva elindult egy önérdekű, centralizációs, dilettáns színvonalú ország-átalakítás. Ám mindez nem szerves fejlődésnek, nem is vonzó, alapos és kimerített államrezonnak, és/vagy kellő jogi alapotásnak volt „köszönhető”, hanem egy félreérthető szlogennek (a ’89-es ideiglenességről) és a sportversenyző legendává válni törekvő önérdekének tulajdonítható. Egy amúgy szükséges, 20 éven át csak ígérgetett **állam-reform és államháztartási reform végén, csúcán, annak szintéziseként születhetett volna a folyamatot lezáró és új impulzusokkal is előre vivő, ekként végleges alkotmány.** Ezen előfeltételek híján viszont csak presztízis-alaptörvény jö(hete)tt, melynek eleve kockázata volt megalapozatlansága, talajtalansága és részrehajló kisszerűsége, kapkodásszerű manufaktúrája. Miután pedig az AT mégis ránk zúdult, általa a jogrendszer – ama bizonyos piramis – nem beteljesedett, hanem szakmaiatlanul összekuszálódott: képessé vált bármit befogadni, eltűnni, kollíziók sorát magán viselni, sőt generálni.

Az ellazsált koncepcionálás: tisztázás, fair diagnózis, majd terápia-készítés hiányában a magyar jog nem nyert (gránit)szilárd bázist, hanem örök, hibák, mulasztások és önkényeskedések jogi terepe és tükörképe lett. Amilyen az állam, olyan a joga is. Ettől pedig a „kikiáltott” joguralom - a nem létező állam-filozófiával részben azonosan - zavaros és amorf lett. Sőt, részben, a kényszerű, megkerülhetetlen, ámde elviekben sem tiszta joggyakorlat nyomán még riasztóbb összképet mutat. Egy **hitelesítő érv:** itt lett volna az idő és a mód az alkotmányosságának 20 év alatt összejött közjogi kincsét alaptörvénybe foglalni, s ezáltal a jogállamiság kritériumait tételezni, megszilárdítani. Ám ennek éppen az ellenkezője történt s folyik napjainkban is (a negyedikként elkönyvelt AT-módosításnak az

Alkotmánybíróságra és másokra „csakazértis” retorziót telepítő zűrzavarában).

Óvatosságra intve

2013 februárjának közepén indokolt még egy ide kapcsolódó megjegyzést tenni. Január hónapban megkezdődtek az ellenzéki egyeztetések: elsőként a jogállam helyreállításáról és megújításáról. Ezek 3 nyilvános dokumentumot termeltek ki eddig. Egy jobbközép szellemiségű (pl. „szentkoronatanos”), és a hatályos AT felépítését, szerkezeti rendjét követő, majdani új alkotmány tervezetét: egy kipreparált művet, mely az AT részleges operációja, csonkolása útján próbálna kormányozhatóságot kreálni: és egy bő elvi nyilatkozatot a jogállami korrekció elveiről és területeiről. Nyilvános megmértésükre nem került sor: talán, mert ehhez hiányzott a szakmai-politikai-morális bátorság?! Csakhogy, így pl. a kiindulópontok, a megalapozó munkák, a stratégiai összefüggések, az előfeltételek és a várható kihatások láthatatlanok. **Minőségi spekuláció** fémjelzi, övezi a jelzett művek egy részét: de mintha itt is a kocsni menne a ló előtt. Korrekt állapotfelvétel, majd arra épülő megoldási, s benne szabályozási koncepció és annak valós realizálási esélye, erősségi fokozata, alternatívákat is tükröző „étlapja” híján félő, hogy csak az AT-nél jobbat, de nem jót és nem tartósat, sem véglegeset lehet alkotni ekként. Márpedig, ha a hiba és annak kijavítása egyazon skálán (kontra-rekontra módon) mozog, akkor ennek se kellő legalitása, se valós esélye, se társadalmi legitimitása nem(igen) várható. Állítom: adódnék más, ígéretesebb metódus a gyökeres közjogi reparációhoz, ám annak módja nem a kamarilla-egyezkedés.

Következtetés: a III. Köztársaság hajtóerői lemerültek. Azokat ártó kézzel mára ki is kapcsolták. Sőt napjainkban tervezik a kormány-oldalon annak alkotmánybírósági írmagjait is törvényen kívül helyezni. A XXI. század ugyanakkor az állam és a jog szempontjából még sincs kitalálva. Nincs ui. évtizedekre szóló, konszenzussal kísért, a tágabb, pl. a globális összefüggésekbe illeszkedő, modern(izáló) stratégia a magyar társadalom és állam vonzó jövőképeként. Inkább *az a stratégia, hogy nincs és nem is kell stratégia: helyette korlátlan mozgástér szükséges a gya(ko)rló politika számára.* Ekként a jogrendszer egészében és politika-közeli szegleteiben talmi erőkultusz által kreált kiszámíthatatlanság: elveket, értékeket negligáló **unortodox felfogás és gyakorlat** vált uralkodóvá. Így le(hete)tt az AT kicsit túlzó jellemzéssel **Orbán-pátens:** az uralkodó, a vezénylő tábornok törvényt rontó (napi) parancsa. /Ennek képtelensége nem jogi példázattal szemléltethető. Unortodoxék ma már itt(hon) akár így is spekulálhatnak: ha egy nőnek egy gyermek kihordása 9 hónap, akkor 9

nőnek csak egy-egy hónap. Akarni kell és előírni, a többi megy magától!?!/

Orbán-rendszer: totális, önkényes, perszonális közjogi berendezkedés?

Igen, ám ez magában hordozza a vég(zet)ét is: ti., a névadó esetleges letűntével omlik e berendezkedés is. Mindez kívülről, valódi jogállamokkal egybe vetve talán élesebben látszik, és fulminánsabb észrevételeket generál, mint ahogyan tudatosul idehaza.

Kitekintés, ironikus felhangok

Brüsszeli, baráti rutinkérdés, válasz nélkül, függőben hagyva: *kiért-miért tántorognak ki önök önként a nyugati demokráciák (kultur)köréből? És ha távoznának, mégis, hová készülnek, mire számíthatnak másutt? Brüsszel v.s. Moszkva, túr-retúr: az EU után, sőt helyett Közel és Távols-Kelet, szóban és tettben mi jöhet még?!*

Hogy van az eszperantóul, hogy pávatánc? EU-vicc: - Hello, where are you from /honnán való vagy?/- Budapest.- Bukarest?- No, Budapest, Lánchíd, Duna, Pest-Buda, Teller, Puskás... - Yes, Budapest, Orbán, Fides! - No, Bukarest (akkor inkább).

Hungary (H) olyan autó, mely 180-nal rohan a sztrádán, de az utat csak a visszapillantó tükörből nézi?! A H amúgy kórház-jel (is). Felidéződik egy korábbi, futball-érdekű, ma áthallásos bonmot: A magyarok vagy lakodalmat ülnek vagy temetnek. Magyarajkú kiegészítés: Örömoda vagy Székelyhimnusz – ez minden?

Ami pedig a M.E. kettős beszédét illeti: mind kevésbé veszik komolyan, hogy/ha a kormányfő úgy kommunikál, *mint egy vőfély a bódult násznép előtt. Nemigen hisznek neki, azért néha udvariasságból, a békesség kedvéért megtapsolják. Csakhogy, a kormányfő önmagától megrészegülve, a jogi alapképzettségét feledve-feladva, törvények tartalmát és szellemiségét megszabva úgy dirigál, mint egy Z-licenszes vidéki fociedző. Ez a **manifesztálódott attitűd ok és okozat**. Korábbi önmagának kiüresedő, megszállott, görcsös, magányos epigonja. Nincs másik: metódusban, személyben, intellektuális erőben, morálban, politikában. Hiábavaló az intés: mert *találsz egy bokszkesztyűt, még nem hívhatod ki Erdei Zsoltot!* Nem látni még, hogy hol a pózna vége. Előre nincs út, hátrálni zsenánt. Szalonremi kizárt, patthelyzet képződhet.*

Külföldről, pl. az EU-tól mégsem jöhet varázsütésre megoldás. Krédó baráti és szövetségesi nézőpontból - a sok üres figyelmeztetéssé vált intés után - döntően a **tisztességes választás esélye: igen vagy nem**. (Szerintem egy évvel az általános választások előtt ez kétesélyes, mert nincsenek még jogi garanciák sem a szabad, fair és átlátható választás rendjére. Ellenkező jelek vannak, s még várhatók.) Kintről nézve a kérdés egyszerű: vajon a 4 választási alapelv (általános, egyenlő, közvetlen, titkos) szavatolható-e,

továbbá mit+miként akarunk a határokon túlra? Spröd humor: *nem akarnak véletlenül választójogot adni a reptéri tranzitutasoknak is?! Hogy oldják meg az egyenlőség kritériumát? Kampányolnak majd 2014-ben nacionalista motívummal, szólamokkal, irredenta jelképekkel Ukrajnában, Romániában, Szerbiában, Szlovákiában? Belegondoltak: mi történhet a szomszédoknál a magyarországi jogi kellékekkel idegen joghatóság alatt, s a szétlőtt új eljárási törvény sarkalatos, határtalan megoldhatatlanságaival!? Vajon mit kapnak ezért a „saját” államuktól, a helyi potentátóktól az ottani magyarok? Ám a megkerült válaszok, a sokasodó baljós jelek mégse zaklatják fel - egyelőre – az ország EU-s és NATO-szövetségeseit (sem).*

Hat szótaggal

A „*nem szokványos jogi kultúra*” láttán eltorzult arccal fogják a fejüket külhoni barátaink, kollégáink. Az Unió honi legitimitása, s általános kohéziója: a lényege rendül(het) meg, ha benne a gerilla-hadviselés, a nemzetek feletti, határtalan hittérítés, a verbális irredentizmus győzhet. A lódításra (hódításra) épülő szisztémában ui. semmi sem biztos. *Értékrendek 6 szótaggal, sarkítva. EU=Acquis Communautaire: közös értékek, vívmányok. Hungary=egyház, kegyház, fegyház. Túlzás volna a kemény megállapítás? Vessük össze idézetekkel! 2011.12.30: A miniszterelnök szerint a magyar jogalkotásba senki sem szólhat bele. Más: menekülést színlelünk, közben hátrafelé nyilazunk. Más: ne a szavakat, a tetteket nézzék! 2012.03.15: Sohasem voltunk olyan egységesek, mint most.* Ez a vallássá züllesztett politika hitvilága, túl az elemi racionalitáson. Credo quia absurdum est? Hiszem (elhiszitek?!), mert képtelenség. Tertullianus paradoxona ma Európában nem lehetne (!) államfilozófia: mintaértékű nemzetállami koncepció, és főleg nem mások rovására kikövetelt hegemonia. Nem számít? (Majd)nem mindegy: hiszi-e mantráit a nyilatkozó, vagy még picit kilát, kinevet mögülük. Trag(ikom)édia, hogy/ha/ rá Alaptörvény, s rakásnyi más primitív jogszabály-rendszabály épül: a jogállam, a piacgazdaság értékrendje ellenében, és az EU (jog)rendszerét sem tisztelő regulákban.

Emberi jogi példa

Mindebből a múlt évszázad első fele által ihletett, ezért nem csak avított, de veszélyes és álságosan paternalista, bornírt erő kultuszra hajazó, az erőt az elesettekkel szemben alkalmazó rezsím képe kerekedik ki. Bizarr, anakronisztikus értékválasztás is ez. Szó sincs itt arról, hogy a II. világháború tanulságait - pl. az emberi jogok valós alapértékké tételével - a mai Magyarország levonná. Sarkítva: az ***alkotmányos jogállam a sérthetetlen és elidegeníthetetlen emberi, ill. alapjogokra teszi a***

hangsúlyt, s ennek szolgálatára rendeli a politikai államot, a közhatalmat. Ebben valóban a polgárok közössége a szuverén. *A felsőbbbségre épülő értékrend és államrezon ellenben önmaga kontrollnélküli hatalmában bízik, kifelé és befelé kizárólag önmaga szuverenitását ismeri (el). Lenézi és lekezeli a plebs zömét. Azt megrendszabályozandó masszának véli, uralni és nem igazgatni törekszik: színfalnak, kulisszának – divatszóval legfeljebb alaki feltételnek, illetve hibának - gondolja a demokrácia intézményrendszerét.* Azt pedig a politika művészetének véli, hogy miként lavírozhat a (formális) demokrácia és a diktatúra mezsgyéjén: színleve a demokratikus, realizálva a zsarnoki szisztémát.

Mind a köztársasági alkotmányban, mind az AT-ben alapintézmény a demokratikus jogállamiság. Lássuk ennek alakulását térben és időben! Vulgáris kérdés: *mit nem lehetne megtenni egy jogállamban, a cselekvés min múlik, s hogy is van ez?*

Szivárvány, délibáb, példabeszéd, Tízparancsolat

Hazánk de jure közjogi szisztémáját egyetlen kifejezéssel demokratikus jogállamiságnak hívjuk. Történelmileg döntő vonás volna, ill. lesz ez. Ha működik, jut előre általa más alkotmányos és szakjogi intézmény is. Ha helyben jár vagy csúszik visszafelé, akkor az a többi alapértéket is lerontja. Ez évtizedekre szóló lecke: akár belátjuk és akarjuk, akár nem. *1989/90-ben azt gondoltuk, hogy a jogállamiság lesz a rendszerváltozás szivárványa: szép, színes, jó ránézni, új és különleges érték. 22 év múltán ugyanerről már inkább azt tartjuk, hogy a rendszerváltozás délibábjá: olykor van, máskor nincsen. Szerencse is kell hozzá, néha színtelen és a feje tetején áll. Hortobágyon sem mindig látható. Gyakran elérhetetlen, ill. megfoghatatlan. Nem lehetne olyan társadalmi alrendszer, ami juszta sem jogállami* (pl. szociálpolitika, egészségügy, oktatásügy, választás, pártfinanszírozás, helyhatóság, pénzvilág). *A jogállamiság ugyanis a személyek helyett a fair normák, alkotmányos intézmények uralma, s összjátéka. Ezért általános, eurojogi és honi közjogi fundamentum, majd minden mást determináló alapérték.* Sarkítva: minél „jobban” szeretné, alkotmányosan annál kevésbé (se) tehesse meg értelmetlen, káros és önkényes lépését a zsarnok. Még a nagy(obb) csattanás előtt ütközzék átjárhatatlan akadályba (lásd 1998-2002 közjogi korlátait!). A 2/3-os felhatalmazás – alkotmányjogilag – főként nem üdvözlendő mozgástér, hanem túlzott kockázat és „össznépi” kiszolgáltatottság a 4 évnyi ciklusidő evidens korlátaihoz képest.

/A pluralizmus: **nem muszáj mindennek plurálisnak** lennie, bár a piac, a verseny szabadsága erre ösztönöz és tendál. Szintén **nem kell mindennek**

demokratikusnak sem lennie, pl. a jogsértők megbüntetése, a jogerős döntés teljesítésének kikényszerítése aligha e szerint kívánatos./ Viszont a **demokratikus jogállamiság összetartozó fogalom-pár: az egyik hiánya a másikat is kétségessé teszi.** Magyarország az utóbbi 25 évben rendkívüli, néha keserű változásokon ment keresztül. **Diktatúrából lett demokrácia:** majdnem így: a **legvidámabb barakkból a legszomorúbb pláza** lettünk. Hazámat **esetjáték szimbolizálja. Leeresztett vasúti sorompó, hosszú a várakozás, 3 honpolgár-típus** érkezik.

1) A **béketűrő** megáll és fogyó türelemmel vár. Talán káromkodik, eszik-iszik, telefonál, kiönti a hamutartót, de **nem mozdul.** Arányuk: kb. 35-40 %: **főleg nők** döntenek így.

2) A **tüzes magyar** bármi áron kikerüli vagy tönkre teszi a (fél)sorompót: erővel átmegy rajta. Arányuk kb. 15-20 %: **főleg macsó férfiak** tesznek így.

3) A **fennmaradó közel 40-50 %** folyton rohanna, kihívást lát minden helyzetben. Kicsit vár, ám az utolsó pillanatban, kockáztatva iparkodik átcsúszni a vonat előtt vagy gyalog a sorompó alatt. Autóval pedig dühösen kivág a sorból, tolat, megfordul és **kerülő utat keres.**

A 2) és 3) együtt: **minél nagyobb** az ember arca, terepjárója, annál gyakoribb a **frusztrált, veszélyes próbálkozás. Ilyen a jogállamunk is.** Nem újdonság ez. Otto von Bismarck, a Vaskancellár mondta 200 éve: minden **magyar egy jogász és egy huszár keveréke. Kardunk rozsdás, szavakkal vívunk. Nem szoktunk időben leszállni a magas lóról.**

Jogállami Tízparancsolat

Következik a **jogállamiság köznapi lényegéről** néhány **közjogi sarokpont**, tömörítve:

1.) *A (pártállami) diktatúra és a demokratikus jogállam lényegüket tekintve két külön világ. Konvergenciájuk képtelenség.*

2.) *A jogállamiság más alkotmányos értékekkel, minőségekkel összhangban, egymást erősítve éri el célját. Ilyen pl. a szabad, fair választás, s a diszkrimináció mentesség.*

3.) *A jogállamiság tény és igény: már bizonyos szinten elért állapot és 100 %-osan soha nem kész, perfekt, lezárt helyzet. A jogállam evolúció, de nem revolúció.*

4.) *A jogállam nem a jogászok, hanem a törvény uralmát jelenti –független igazságszolgáltatással a végponton.*

5.) *A jogállam morális alapokra is épülő eszmény, mely a törvénytisztelet köré szerveződik, kifejezve, hogy a jogot be kell tartani és tartatni, viszont semmi más nem kötelező általánosan, csak a „törvény”.*

6.) A jogállamiság alfája és ómegája a biztonságos rend mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban. A jogállamiság döntően minőségi kategória, és nem mennyiségi mérlegelés végeredménye.

7.) Egy jogállamban semmilyen cél nem szentesítheti az eszközt. Jogállamban nincs és nem is lehet politikailag vagy társadalmilag hasznos, netán „igazságos” jogsértés.

8.) A jogállam maga is sokrétű fogalom, belső összetevői pl. a jogbiztonságtól a normavilágosságon át a hatalommegosztás rendszerének tiszteletben tartásáig húzódnak.

9.) A jogállamiság az érdemi, az eljárási és a végrehajtási szabályok tiszteletét egyaránt igényli, sőt a korrekt jogértelmezés és a fair teljesítés is ide sorolható. Jogállamban a jog: társadalom-szervező érték, ezért a társadalom egyes alrendszerének működéséből (pl. egészségügy, oktatás, pénzvilág) sem számúzhető elvi követelmény.

10.) A magyarországi jogállamiság is „csatlakozott” az EU-hoz, részese lehetne annak formálódó föderációjának. Így a közös alapértéket jelentő jogállamiságnak számos fontos eurójogi: piacgazdasági, versenyjogi és emberi jogi összetevője, kihatása van.

Elvben és/vagy gyakorlatban

A legtöbb kritérium magától értetődő, példán megvilágítható. A jogállam minősége, beágyazottsága nem örökidejű, nem végleges. Nemzetközileg is többféle modellje lehet: láthatóan más ez az USA-ban, mint Európában.

Érték-elvűsége elvben szilárd, a gyakorlatban többarcú. Elvileg, s rendesen a jog a társadalom-tudományok matematikája. Egy jó jogszabály olyan tiszta, mint egy matek képlet, egy fölösleges vessző sincs benne. Eltávolod(t)unk ettől. Évezredes axióma is borul: ti., hogy *a törvény nem tudása nem mentesít*. Ha visszamenőleges negatív jog képződik „igazságosság” címén, akkor hogyan tudta volna a kárvallott a jogtudatát és életviszonyait a később jövő norma büntető parancsához igazítani?! Ilyenkor a felelősségét megalapozó feltevés eleve kamu. Még ***két megvilágosító szakmai megjegyzés:***

1) A jogszabály a lényegét, a rendeltetését tekintve jövőre szóló, általános magatartási szabály, mely így ***megszámíthatatlan és azonosíthatatlan személyi-alanyi kör számára*** szól, jelezvén, hogy mit kell majd tenni, stb. Borul viszont a jog axiómája, hogyha a jogszabály – mellyel szemben még a legpenetránsabb esetben sincs kárfelelősség - mégis *A,B,C személyre szabottan: kedvezményezően vagy büntetően*, ergo részrehajlóan, már meglévő élet- és jogviszonyokba avatkoznék bele. A legutóbbi 2,5 évben hozott, kéttucatnyi Lex X,Y morálisan lefegyverző: rendszert romboló hatása pedig beláthatatlan. Az világlik ki belőle, hogy a közhatalom ütős

eszköznek, jutalom-falatnak vagy buta tárgynak, felmosórongynak tekinti a legfőbb alkotmányos princípiumát: a fair jog törvényszerűségeit.

2.) A valódi jog nem §-halmaz, nem szóinfláció, hanem típusos magatartási szabályok együttese. E **normák sem tetszőlegesek**: rendesen **5-félék**. Jog, azaz törvény szabja meg, hogy a) **mi szabad** (pl. alapvető jogaink), azt is, b) **ami tilos** (Btk-tól a szabálysértésekbe foglalt tilalmakig), és azt is, ami c) **kötelező** (adófizetés, honvédelem, etc). Azután azt, d) ami nincs betilva, de csak **korlátozottan szabad (engedély-köteles** építkezés, fegyver-gyártás). Végül e) jog, ún. **diszpozitív norma az, ami a jó megoldás útja-módja**, vagyis a kipróbált út, vita esetén pedig a bírói döntés bázisa (Ptk. pl, így néz ki egy korrekt adásvételi szerződés, ezt így kell csinálni). Ha efféle „ötös” rendet tartanánk, nem volna jog-infláció. Van. Lehetne **jogtisztítás: dereguláció**, kevés a sikere. Mert ha nem: ha kell nekünk az összevisszaság? *Churchill: az ember időnként belebotlik az igazságban, de aztán feltápászkodik, és tovább megy.* Ne bízunk e cinikus mondásban!

A cinizmusnál maradva: gyakorlatilag megtehető, bár nem helyes hogy aktuálpolitikailag kijelentik: intézkedésünkre immár *törvény van, tehát az „törvényes”, és különben se kössék meg a politikai kezét.* Vitatom ezt. A jogállam *nem ok nélkül demokratikus. Azért minőségi, jóhiszemű együttműködést feltételező kategória, mert valódi korlát és mérce mindenféle (társadalmi-gazdasági-politikai) cselekvés számára. Ez nem hibája, hanem a lényege, mert demokráciában mindenki hatalma részleges, ellenőrzött és korlátos.* Kötött koordináta-rendszer, melyből kitörni szent cél okán is tilos. Sehol sem beteljesült állapot a jogállam, hanem program is: így a cél+irány sem tetszőleges.

Jog és/vagy igazság

Komp-ország vagyunk e tekintetben is. Kevés az eddig eltelt 22 év, ráadásul megtorpantunk. Jelzései: a rapid jogalkotás több tucatnyi rossz törvénye, az el nem végzett egyeztetések, hatásvizsgálatok büne, s az ekként kárt okozó állam elkent felelőssége. Ám ami itthon még elmegy, az elbukhat az Unió jogvédelmi rendszerében. Van ugyanakkor a jogállammal szembeni irreális elvárás, a túlzó megközelítés is. A **jogállamiságnak pl. a feltétlen igazságosság nem magában foglalt része**. Közember, újságíró, politikus véli így: ami buta, embertelen, igazságtalan, az semmiképpen nem jogállami. Ez olykor, s a jelenkori AB-gyakorlat tükrében: nem igaz. Deák Ferenc híres mondása kijózanító /igazságot fenn, a Mennyben szolgáltatnak, itt, lent a Földön legfeljebb jogot!/. *Nem az anyagi igazsághoz, hanem a jogi utak, a jogorvoslati lépcsők végig járásához van jogunk.* Még ha a bíró megfeszülne is, nem jut el az anyagi igazságig,

amennyiben az előtte lévő felek ebben nem partnerek, nem érdekeltek (lásd pl. a házassági perek kusza vagyoni és személyi konstellációit). Ésszerűbb, megoldás-centrikusabb az a szisztéma, melyben komplex „alku” köthető az egybecsengő egyéni és közérdekek józan szintéziseként.

Közjogilag a jogállam egyenlő...

Az Alkotmánybíróság (AB), mint legfőbb (?) jogőr: részben önhibáján kívül leértékelődött, elszürkült, politikailag túl-konzolidálódott. Nem volt mindig így. 20 éves, nívós gyakorlatában a testület a jogállamiság főbb összetevőit, válfajait kimunkálta. ***Jogállam egyenlő = jogbiztonság, kiszámíthatóság, normavilágosság, hatalommegosztás, az eljárási garanciák védelme, a formális jogállam és az igazságosság kapcsolatrendje, az alkotmányos büntetőjog mibenléte, a felek eljárási pozíciójának korrekt megállapítása, s benne pl. a fegyverek egyenlőségének elve, a közigazgatási határozatok bírósági kontrollja, a közigazgatás törvény alá rendelése, az alkotmányos szervek együttműködési kötelezettsége, a közhatalmi szervek demokratikus legitimitása, a közjogi érvénytelenség megállapíthatósága, a minősített (2/3-os) többség megkövetelése, az alapjogi kétharmad vizsgálata, az ígervények sorsa, a bizalomvédelem, a szerzett jogok védelme, a várományok sorsa, a visszamenőleges, negatív jog tilalma, az időmúlás jelentősége, az átmenethez kellő idő szükséglete, s az ún. alkotmányos idő lehető kímélete. 21 tétel!***

Laikus vélekedés szerint ez sok: szűkítés kell. Ellenkezőleg: tágul a horizont, új területek, védendő értékek, s kerülendő jogi csapdák jelentkezhetnek. 3 példa: **a)** A kollektív, ill. a III., sőt a további generációs jogokkal ki fog bővülni az oltalmak zónája. **b)** Már ma is jogállami követelmény volna, lehetne a kollektív büntetés (pl. a megtizedelés) tilalma. **c)** ***Meg kell határozni az alkotmány(osság) belső összetevőinek egymáshoz mért súlyát, „hierarchiáját”, a fundamentumok és a részlet-normák vetélkedésének feloldását: a tartalmi, akár örökörvényű alkotmányosság normatív alapelveit, kőbe vésett normáit. Ez utóbbi ma a jogpolitika legnagyobb kihívást, s ezért a legtöbb ésszerű és talmi hivatkozást, vitát kiváltó témája és rendeznivalója.***

Szemezgessünk

Jogbiztonság vs. tények: szériában jönnek a jogalkotói joggal való visszaélések, ismétlődik a hatályba sem lépett törvények átszabása, a végrehajtási normák késedelme, iparszerű méretekben megy az egyéni indítványra, egyeztetés nélküli sumák törvényalkotás. **Kiszámíthatóság** vs. tények: úzus a magántulajdonú vállalkozások közterheinek ötletszerű, évközi súlyosítása, tollvonással jövő megszorítások, banki etc. elvonások

megállapodás-ellenes, évközi bevezetése. **Kiszámíthatóság:** helyén egy csöpp beszámíthatóság is jól jönne?! **Normavilágosság** vs. tények: erőszakkal és önző pártpolitikai, ideológiai érdekből készülnek politikai (pl. pártfelelősség, nyugdíjvédelem, családvédelmi), törvények, s bennük is sorjáznak lózungot jelölő és érő fogalmak. Ez a kamu „törvényesítése”, folytatódik a sor az értelmező normák hiányával, kuszaságával, ellentmondásos, értelmezhetetlen jellegükkel. Nem probléma (?) egyezményes tartalmú köznapi kifejezések 5-6 féle, egyéni ízű, ötletszerű jogi definiálása. **Hatalom-megosztás** vs. tények: e fogalom, ill. kifejezés de jure immár az Alaptörvény normája is, ellenben de facto tény annak megpulykázása, kiüresítése. **Alkotmányjogi minimum** volna: **a népfelség** minden hatalom kezdete és vége, mindenki hatalmát kontrollálni kell az önkény megelőzésére. **Visszamenőleges, negatív jogalkotás tilalma** vs. tények: elrettentő példa a 98 %-os különadó az előző hatalom kedvezményezettjeire, s bizonyos körök generális nyugdíj-megvonása. **Alkotmányos, ill. kellő, átmeneti idő** vs. tények: a negligálás terepe pl. a bírói kényszernyugdíj, a szerencsejáték-jogban való tarvágás. **Alkotmányos szervek jóhiszemű együttműködési kötelezettsége** vs. tények: talán ebből realizálódott a legkevesebb a 90-es éve vége óta, pedig nem mindegy, hogy az előadás prezentációját osztjuk-e meg, vagy az országot.

Nyerő 21-es, felelősség, jogelvi tévutak

A 21 tétel zöméhez **bárki is tud pro és kontra esetet illeszteni. Fejlődésük az ezredfordulóig kb. fele-fele arányban pozitív** megvalósulást, s ugyanennyi további húzóerőt jelzett. Egyiküknél **sincs előre lépés 2010 nyara óta. Rom(bo)lásuk alkotmányosan kontraproduktív. Ha a jogállam normáit a közhatalom önérdékűen, könnyű kézzel kezeli, elveszti morális alapját a másokon való számon kérésnek.** Az ész pesszimista, az akarat optimista. Vetélkedésük eredménye megjósolhatatlan.

Szemléltető **poén I.: a törvényalkotó az intenzív osztályon, súlyos betegen lapozza a Bibliát. Maga meg mit csinál? - kérdezi az orvosa. Joghézagot keresek. Nem jut(unk) így semmire. Úgy sem, ha a jogállamiságot megalkuvóan, **morális deficittel ellentét-párba állítjuk más minőséggel.** Idézet a Pesti Ügyvéd 2012. novemberi számának 7. oldaláról. Mit igényelnek a vállalkozók a jogtól c. tudósítás záró-blokkja: „**A záróbeszédében dr. Sárközy Tamás, a Magyar Jogász Egylet elnöke arról szólt, hogy a konferencia során elhangzott két koncepció közül – a demokrácia a jóléti társadalmakra van modellezve, szemben azzal (sic!: a szerző), hogy a jogállam elsődleges érték – a középút a helyes.” Szerintem képtelenség: alkotmányjogi nonszensz vagy önmegsemmisítő tétel volna ez****

a középút. Itt ui. az is-is eredményében: sem-sem. A demokratikus jogállamiságot nem felvizezni, hanem értékelvűen kiteljesíteni érdemes. **Hogyan tehetnék jobbá a jogállamot? Pl. felelősséggel! Skandináv minőség-biztosítás**, anno: a frissen elkészült ágyú csövére ráültették annak készítőjét a legelső lövés alkalmával. Legyen övé a kockázat az esetleges silány munkáért, mivel akkoriban gyakori volt, hogy mindjárt az elején szétrobbant az új fegyver. **Hány Ülő Bika akadna itthon?**

Valós iránytű, összehasonlító jog, vállalásaink

Uniós alapértékek, alapszerződés 2. cikke: **Az unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok** - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, **a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.** Minden szó világos? Veszi ezeket itthon komolyan mindenki!?

Az Unió Alapjogi Chartája preambulumának kivonata: Szellemi és erkölcsi öröksége tudatában az Unió **az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás oszthatatlan és egyetemes értékein alapul, a demokrácia és a jogállamiság elveire támaszkodik.** Tevékenységei középpontjába az egyént állítja, létrehozva az uniós polgárság intézményét és megteremtve a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget. ..Az Unió... **biztosítja a személyek, a szolgáltatások, az áruk és a tőke szabad mozgását, valamint a letelepedés szabadságát.** Ennek érdekében a társadalmi változások, a társadalmi haladás, valamint a tudományos és technológiai fejlődés fényében szükséges az alapvető jogok megerősítése e jogoknak egy chartában való kinyilvánítása útján. Lássuk be és lássuk tisztán: vagy olyan (minőségi!) jogállamunk lesz, mint amelyet megengedhetünk magunknak, vagy olyan, amelyet kínnal eltűrünk, és akkor bizony meg is érdemelünk.

A közjogi államról szóló egyes összefüggések

Innen nézve mi a jog? Az állam, mint közhatalom által alkotott, és/vagy csak/ kikényszerített normák, főleg magatartási szabályok összessége. Magyarázat: jogállamban az állam nem mindig (villámokat szóró, fenyítő és fenyegetőző) közhatalom. **Többször partner, mint főparancsnok.** Sokszor inkább közmecénás, tulajdonos, köz-vagyongazda, máskor közpolitikai színtér és közszereplő: **politika-csináló.** Közhatalomként mindenki az alárendeltje (a törvényt nem kell szeretni). Tulajdonosként, makro-közgazdaként jobbára szerződéses partner: egyenjogú és mellérendelt a szembenálló féllel összemérve. **Közszereplőként, választott**

tisztségviselőként maximum első az egyenlők közül. Sőt ilyenkor már ő van alárendelve gazdájának, a civil társadalomnak, mely ellenőrzi a hatalom-gyakorlást: mert utóbbi metszetben senki, semmi nem fontosabb, mint az adófizető és választópolgár. A demokratikus politikus a népével tisztelettel, fair módon bánik és kommunikál. Ettől a rendszertől idegen az atyáskodó-lekezelő, a polgárt kiskorúként kezelő hozzáállás, bánásmód. A verbális agresszió, az arrogancia is a rendszer lényegét kockáztatja. Ezért tilos bármiféle gerillaharc. Azt tenné csatatérré, amit a demokrácia törvényes rendjének hívunk. Utóbbi tömény államfilozófia. Kis pontatlansággal: alkotmányosság=demokratikus jogállamiság, plusz egyes kapcsolt részek.

Allam- és jogéletünk a XXI. század kihívásaival (globalizáció, uniós illeszkedések, biztonság vs. emberi jogok, III. generációs és innovációs jogok stb.) értőn foglalkozni sem hajlandó. Csípőből önti ezek helyett a parlament és a kormányzat a felszínes, demagóg, semmivel sem alátámasztott, hatósági, szankció-központú regulákat, kinyilatkoztatásokat, győzelmi jelentéseket és PR-papírokat. Kriminális közéletünket az állandó „bétékázás” a végletekig kriminalizálja. Az európai kormányzás öt alapelve: nyitottság, részvétel, elszámoltathatóság, hatékonyság és a koherencia volna. Az ötből egyszerre nálunk talán csak 1-2 van jelen. A hiányt ígéretések, üzengetések, hatalmi próbálkozások, link dumák és jogi csúrcsavarok pótolnák.

Kimódolt, másodszándékot előtérbe állító, leplezett, mégis céljában és eredményében nyilvánvaló közhatalmi és jogpolitika szab(ott meg) mindent, melyben az egyirányú „felhalmozás” élből jön és tarol, 5 lépésben. 1) Átszervezik, átnevezik X alkotmányos intézményt. Gyakorlatilag mindet. 2) Stratégiai csúcspozíciót hoznak létre benne, zömmel egy személyre kialakítva. 3) 9-12 éves mandátummal betonozzák be, teszik szinte leválthatatlanná a már előre kiszemeltet. 4) Ájtatos képpel beleültetnek egy vagy több bizalmast (nicknevük: orbaniták), majd már együtt színlelik a poszt függetlenségét. 5) Ellehetetlenítik, elkedvetlenítik, szinte kalodába zárják az utánuk jövőket. Megjegyzés: ha igaz e fenti „pisztrángötös”, akkor 2014-ben egy közjogi kozmetikai műtét önbecsapásnak jó, minden másra csapda és idővesztés.

A jogállam hegyét, csúcsát képező alkotmányozás

A honi jogrendszer, a piramis csúcsán az alkotmány áll. Alatta (?) vannak a törvények és a rendeletek, le egészen a helyi önkormányzati szintig. Lefelé igazodási kényszer van: a magasabb szintű jogszabállyal alacsonyabb nem lehet ellentétes. A világ demokráciáinak jellemzője, hogy alkotmányos államok. Ebben is két alaptípus létezik. A) Történeti

alkotmányos rend, B)Írott vagy kartális alkotmányos szisztéma. Magyarországé a XX. század közepéig történeti alkotmányos modell volt, és annak csúcsán a Szent-Korona eszme és tan állt. Évszázadok jogi alakulása - fejlődése, visszavetése – adta a magyar közjog gerincét. Annak *vezéreszméjét* pedig a Kárpát-medencére, a Korona hatókörére, és a Szent-Korona elvont jogalanyiságára, s az abban foglalt király és egyéb rendek közti kiegyezésre épített államrezon: a Szent-Korona-tan nyújtotta. I. Istvántól eredt a méltán dicséretes 1000 éves államiság, mely ugyanakkor sok belső ellentmondással is terhelt volt: az Aranybullán és Werbőczytől át a '48-as törvényekkel (?) folytatva a Horthy-korszak király nélküli, kormányzós királyi (monarchikus) államformájáig. Nincs egységes, feszültség-mentes íve: *rá modern, európai állam-szisztéma nem épülhet.*

Két megjegyzés: A) olyan van a világban, hogy többtételű történeti alkotmányból lesz kartális, de ennek fordítottja képtelenség. **Köztes variáció sem realitás: nem lehet fifti-fifti alapon 50 % Szent-Korona-eszmét, és ugyanennyi népszuverenitást ország-alapként mixelni.** B)A Korona mint szimbólum nemes, értékes történelmi relikvia: s tanszéken oktatható tudományos tétel lehet az „eszme”. Ám azt **minden jogok forrásának, alanyának tekinteni a XXI. század Európájában és Magyarországon képtelenség.** Ugyanakkor, hazánkra is kihatóan, a XX. század rémtetteinek a tanulságaként megerősödött **két eszme: az emberi jogok elsődlegessége** épp' az állammal szemben, és azok **csúcsán, rendszeralkotó, legfőbb kollektív „jogalapként” a népfelség elve**, mely szerint **minden hatalom forrása: kiindulópontja és végcélja a nép.** Demokráciában semmi nincs e fölött, ellenben van, ami ennek természetes leágazása és folyománya.

Az alkotmány(ok) lényege, funkciói mércéül is szolgálnak. Típusától függetlenül **arra való az alkotmány, hogy 1) szimbolikus kiindulópontként tisztázza, tételezi, listázza, oltalmazza és garanciákkal övezi az ember, a polgár, a jogalany és az állam kapcsolatát, viszonyát: demokráciában nyilvánvaló az elidegeníthetetlen és sérthetetlen jogokkal bíró ember elsődlegessége alapján. Ki van kiért: az egyén az államért, mint diktatúrában, vagy fordítva, mint a demokráciában!?** Elvi leágazás: az egyénnek minden szabad, ami nem tilos, épp' ezért a közhatalmi államnak csak az szabad, amire törvény felhatalmazta. Arányuk fordított: helyesen. 2) megszabja **a közhatalom gyakorlásának intézményes tényezőit, és azok rendjét, kapcsolatát, egymáshoz való viszonyát. Ez a hatalmi berendezkedés és működés kis-katéja, nagy szervezeti és működési szabályzata.** 3) Időt-állóan, jelképesen, deklarációszerűen **kinyilvánítja az ország alapértékeit, államcéljait, minőségbiztosító**

sajátosságait a többi nemzethez és az államok nemzetközi formációihoz képest, jelzi állami fundamentumait, netán örökérvényű elszánásait, országnak-világnak bemutatja önmagát. E 3 szempontból nézve 3 pillanatfelvétel: a '49-es, szocialista írott alkotmány szinte értékelhetetlen, bevasalhatatlan mű, nem pedig számon kérhető alaptörvény volt, *dísz a népköztársaság kalapján.* A '89-es rendszerváltó alkotmány tartalmilag megfelelt az ismérveinek, így *képes volt a III. Köztársaság közjogi viszonyait mederben tartani, ám formai, s kodifikációs szempontból reformra szorult* (volna). Képiesen: látszott ugyan minden, mégis egy hordozható Junoszty tévének tűnt a plazmák világában.

A 2012-ben hatályba lépett *Alaptörvény sikerületlen, bizarr munka:* méghozzá nemcsak a Jolly Jokernek tűnő személyelvűség és nem is a kamu I-pados kivitel folytán. Az AT a fenti funkcióknak formailag, jól-rosszul megfelel. Fő baja mégis a kapkodásszerű összegereblyézése, kiérleletlensége, kulcs-megoldásainak az önzése és csekély színvonala, alkotóinak egyoldalú és ideologizáló döntése, így szerény népi legitimitása, több önérdekű és pártos szakpolitikai elköteleződése, és **a de jure, de facto különbségek nagy száma.** Gondja a jogalkotási axiómák félre tétele, a múltidéző szemlélete, *aktuálpolitikai zsúfoltsága, és számos ideologikus, kirekesztő világnézeti kitétele.* Nem korszakos alkotás: már kikezdte az élet s az idő. Az alkotmányvédelem legfőbb, magára találó testülete, az Alkotmánybíróság is mindinkább fogást talál rajta: szab meg vele kapcsolatos jogelveket, követelményeket.

Az önként vállalt, közös értékrendtől különbözni igyekvő Alaptörvény gyári hibáit *sportemberi szemléltetés* adja: egy ország mehet tönkre, ha az alkotmányos demokráciát futball-ütközetnek nézik. *Felcsút kihív(hat)ná a Barca-t? Világválogatottnak képzei magát az alumni NBII! Átírja önzőn, játék közben a szabályokat. Ha mi rúgunk 11-est, a labda a hatosan áll, s nincs kapus. Ha az ellenfél, ő a félpályáról lő, s hárman hárítunk. Mi adjuk a bírót, mi szólunk, mikor kell fújni, mikor van vége, sőt azt is megszabjuk, mi volt a múlt heti eredmény. Ilyen a fair play: ebben s másban is? Futball-perspektívából, focista attitűddel tilos alkotmányozni. Nem klubcsapat alkotmányoz, hanem nemzeti válogatott. Nem győztes-vesztes végeredményű a „játék”: nem a gyengébbeket megtipró küzdelem. **A többség (túl)hatalmát kell(ett volna) korlátozni, az önkény esélyét kizárva.***

Vajon a békés, a demokratikus konszolidáció, társadalom-szervezés és -megújítás igényét-esélyét érezni? Nem. Így túl sokáig nem maradhat. Brüsszelből nézve Magyarország: az egyik győzni, a másik kormányozni képtelen. Időnként cserélnek, de az axióma marad. Határtalan üzenet:

abszurd vége lesz a kuruckodásnak, ha a természet, a gazdaság, a fizika, a józanész, az Unió, s a társadalom törvénye(szerűsége)it a magyar AT és leágazásai voluntarista módon legyőzni szeretnék.

A totemoszlop tabuszáma: a 2/3

Közpolitikánk a 2/3 büvkörében él. Mi is a 2/3: egy korábban, találmányra belőtt arányszám. Érdemben az Alkotmánybíróság (AB) szerint „*a minősített többség nem egyszerűen ...formai előírása, hanem olyan alkotmányos garancia, amelynek lényeges tartalma az országgyűlési képviselők közötti széles körű egyetértés. Mindez az alkotmányos berendezkedés alapjainak megőrzésétől elválaszthatatlan.*” (Kommentár 92. oldal). Nem az arányszám, hanem annak (ind)oka, egyetértést kifejező kritériuma a döntő. Lehetne, volt is más garancia és mérték: pl. a 4/5. Nem mellőzhető a két oldal konszenzusa a legsúlyosabb, rendszerelvű, 4 éves cikluson túl mutató ügyekben (a minősített többségű személyi ügyeknél sem). Az alkotmányozó és a törvényhozó hatalom nem szükségképpen esik egybe: az előbbinél kell(ene) minőségi többlet. Nálunk még nincs. Tréfás próba: *mi a 2/3? a) A 4. vodka után két fiú és egy gyönyörű lány programot tervez. Srácok: Csináljunk egy örült, vad szex-éjszakát! 1. fiú: benne vagyok! 2. fiú: oké, mi az hogy! Kislány: nem, nem akarom! Legények: - kisanyám, a 2/3-ad az kétharmad! Némi erőszak, Btk-beli tétele a partiképes ifjaknak: 5-től 10 évig terjedő szabadságvesztés. Ennyi (mandátum)idő szinte senkinél sincs. b) Közúti balesetet szenved egy képviselő. Disztávirat, jobbulást kíván a Ház: 268 igen, 100 nem és 18 tartózkodás. A 2/3 formai előfeltétel, nem érdemi adu. Mennyiségi tekintetben egy kevéssel több, mint a sima határozatképesség. Ügydöntő szerepe nincs: **tartalmilag egy minősített döntés lehet jó vagy rossz, alkotmányos vagy alkotmányosértő.***

Szűkszavú előretekintés: megnyugvás, reparáció, kiszámíthatóság, bizalom

A demokratikus, jogállami helyreállítás feltételeiről, alternatíváiról, módjáról és lépéssoráról fair megalapozás és lényeglátó, reális metódus kell(ene) mielőbb. Tisztességes, őszinte választ, majd arra épülő megoldást kell adni erre a dilemmára: **a nem jogállami eszközökkel felépített, mai nem-jogállamot vajon lehet-e csakis jogállami eszközökkel átváltoztatni jogállammá: igen, nem, csak bizonyos módon és mértékben?!** Nézetem: *új 2/3 híján a mai közjogi romhalmazra 100 %-ig makulátlan+békés jogi megoldás nincs. Kamuzás, látszategy(ez)ség, elvtelen mutyi, színlelt behódolás stb. nem segít. „Csak” fair, demokratikus, európai és a népfelásra építő, erőszakmentes és biztosítékokkal övezett kivezető út egyengethető. Viszont abban lehetnek*

egyszerhasználatos, céljukban és végeredményükben korrekt, kontrollal kísért, az EU által legitimált korrekciós megoldások. Nem jogi: politikai kérdés a (nagy)koalíció, s benne pl. egy Romulusz-Rémusz kettőse. Az se mindegy, hogy milderre milyen prioritást és „útitervet” választanak.

A-premissza: totálisan, pláne retorzióval visszaállítani, kárpótlással is reparálni a jogállamot kb. mint az omlettből a friss tojást rekonstruálni. Lehetetlen. B-premissza: enyhébb a kín, kb. mint Erős Pistát a tubusba visszagyömöszölni. Nem kizárt, de feltételes, időigényes és rém nehéz. C-opció: a Dzsinn a palackba visszaterelhető, de nem bárki képes és kész rá, bárkinék el sem hinnénk. Néhány **megvalósítható jogi és egyben szükséges peremfeltétel**: az Alaptörvény közjogi érvénytelenségének kimondása, az alkotmány hatalom-monopolizációs tilalmának általános és konkrét parlamenti beélesítése. Visszatérés a rendszerváltó közjoghoz, annak modernizálása pl. a Petrétei-variáns felfrissítésével, és alkalmasint népszavazással a végponton (is). /Ellenben *egy naiv taktikai kiegyezés, elegyes arcfelvarró műtét minimum AT-szövegről bűn és hiba lenne egyszerre: már ha a jog bármit is számít. Alkotmányos intézmények tönkre tételét szöveg-konzolidáció nem kezeli.*/ Az ügyészséget a kormány alá kell rendelni! Sőt maximum 3 évre, csak az Országgyűlés adott bizottságának alárendelt olyan független ügyészség életre hívása kell, mely feltárja és bíróság elé viszi a politikai érdekből-okból a széles értelemben vett igazságszolgáltatás körében elkövetett köztörvényes bűnügyeket. Ennyi igazságtétel kell, egyben elég is. A helyreállító sort és időszakot ezután amnesztia zárja le!

Új, az állam felelősségét intézményesítő jogalkotási rend kiépítése kell. Múlhatatlan a független posztok pártos megszállásának a korrekciója (ennek rendje-módja kimunkálható). Az emberi jogok visszaszolgáltatása, a hatalom korlátjaiként való tételezése, az eszázadi, uniós alapjogi charta és jogi modell átvétele jelzésértékű. A jogállamiság döntő kritériumainak alkotmánybeli tételezése is fontos. A következő általános választás ügyében elemi erejű belső és külső nyomás kell: vagy-vagy. Szanálni kell az országot a makro-ügyekben: lényegében minden szakpolitikát bele értve. Ki kell dolgozni pl. a XXI. század (kül)honi kihívásainak megfelelő társadalom-képet, közigazgatási stratégiát, állam- és jog-koncepciót. Alternatívák kimunkálása, felmutatása jöjjön mielőbb minden kulcsponton, és nyomban nyilvánossá tétele: ha jön a váltás, ezzel kezd. Megnyugvást hozni a társadalomra, békés építkezést hirdetni 3-5 év kiszámíthatóságával. Humort a hétköznapiakba! Pl. *lassan ami épen maradt az AT-ből, már elfér egy sőralátéten. Törvényt fabrikáló honatyák beszélgetnek. Nyűglődöm ezen az új jogszabályon, nem megy. Laptopot, papírt, tollat, szótárat,*

*újságot már szereztem. De alkotmányjogászt honnan lophatnék?
Mindezért, ami most van, ricinus ebéd közben. Ingyen-ebéd nem lesz, de a
polgár a táplálkozási lánc boldogabbik végére kerülhet. Könnyű még így
sem lesz, de elviselhető(bb) bizonyára igen.*

Budapest, 2013. február 28.